

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ

Vedic Literature of Ancient India

ଉପନିଷଦ

(ଉପନିଷତ୍)

Upanishad / उपनिषत्

୧୦୮ ଉପନିଷଦ (ଭାଗ – ୩)

108 Upanishad (Vol – 3)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଉପଦେଷ୍ଟା

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟୋଷ କୁମାର ମିଶ୍ର

ସଂପାଦକ, ହିନ୍ଦୁ ମହାସଭା, ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା

ବେଦ ଉପନିଷଦ

ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ 'ବେଦ ଯୁଗ'ର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଉପନିଷଦ 'ଷଦ' ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଅଛି, ଷଦ ଅର୍ଥାତ 'ବସିବା', ଏଥିରେ ପୂର୍ବରେ 'ଉପ' ଓ 'ନି' କୁ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ 'ଉପ' ର ଅର୍ଥ ପାଖରେ , 'ନି' ର ଅର୍ଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ, ତେଣୁ ଉପ-ନି-ଷଦ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବା, ଅର୍ଥାତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ ସହିତ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବେଦର ଶେଷ ଭାଗ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା । ଉପନିଷଦକୁ ବେଦର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତର ବା ଅଂଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଯେହେତୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ବେଦର ଅନ୍ତ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ 'ବେଦାନ୍ତ' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ 'ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା' ଓ 'ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏହାକୁ ଅନେକ ଗବେଷକ ବା ପଣ୍ଡିତ ବା ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଅନେକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି ଯଥା – 'ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ' ଏହାକୁ 'ଆତ୍ମ ଓ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' କହିଛନ୍ତି, 'ମାକ୍ଷ ମୁଲ୍ଲେର୍' ଓ 'ପାଉଲ୍ ଦେଉସାନ୍' ଏହାକୁ 'ଗୁପ୍ତ ଶିକ୍ଷା', ଓ 'ପାଟ୍ରିକ୍ ଓଲିଭେଲ୍ଲେ' 'ଲୁକ୍କାୟିତ ଅର୍ଥ', ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର, ଶିକ୍ଷା ଓ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଠିକ ରହୁଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉପନିଷଦ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କୁ "ଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ୟା" କୁହାଯାଏ ।

ଇତିହାସକାର ଓ ଗବେଷକ ମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦରେ ସମୁଦାୟ ୧୦୮ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ଏହିସବୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦ ଅଧୀନରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅନୁସାରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ବିଭକ୍ତିକରଣର ପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ । ଅର୍ଥାତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅଛି । (ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଏହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତକରଣ ପାଇ ପାରିବେ)

ଏସବୁ ଉପନିଷଦ ଭିତରୁ ଦଶୋପନିଷଦ, ଅର୍ଥାତ ୧୦ଟି ଉପନିଷଦକୁ 'ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ' ଭାବରେ ମାନନ୍ତି, ଏଥିରେ, ପରେ ଆଉ ୩୫ଟି ଉପନିଷଦ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ୧୩୫ଟି କରିଦିଆଗଲା । ତେଣୁ ୧୩୫ଟି ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - (ଦଶୋପନିଷଦ) - ଈଶ, କେନ, କଠ, ପ୍ରଶ୍ନ, ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଐତରେୟ, ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଓ ବୃହଦାରଣ୍ୟକ, (ଅତିରିକ୍ତ) - କୌଷୀତକି, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର ଓ ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ ।

ବେଦ - ଉପନିଷଦ ସଂଗଠନ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ନ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଉକ୍ ବେଦ	୧୦	ଐତରେୟ, କୌଷୀତକି	ଆତ୍ମବୋଧ, ମୁକ୍ତଲ	ନିର୍ବାଣ	ତ୍ରିପୁରା, ସୌଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବହୁତ,	-	ଅକ୍ଷମାଳିକା	ନାଦବିନ୍ଦୁ
ସାମବେଦ	୧୨	ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ, କେନ	ବକ୍ରସୂତୀ, ମହା, ସାବିତ୍ରୀ,	ଆରୁଣେୟ, ମୈତ୍ରେୟ, ସଂନ୍ୟାସ, କୁଷ୍ଠିକା	-	ବାସୁଦେବ, ଅବ୍ୟକ୍ତ	ରୁଦ୍ରାକ୍ଷଜୀବା ଲ, ଜବାଳି	ଯୋଗରୂପାମଣି, ଦର୍ଶନ
କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ	୩୨	କଠ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର, ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ,	ସର୍ବସାର, ଶୁକରହସ୍ୟ, ସ୍ୱୟ, ଗର୍ଭ, ଶାରୀରକ, ଏକାକ୍ଷର, ଅକ୍ଷି	ବ୍ରହ୍ମ, ଅବଧୂତ, କଠଶ୍ରୁତି	ସରସ୍ୱତୀ ରହସ୍ୟ	ନାରାୟଣ, କଳି ସତ୍ତରଣ	କୈବଲ୍ୟ, କାଳାଗ୍ନି ରୁଦ୍ର, ଦକ୍ଷିଣାମୂର୍ତ୍ତି, ରୁଦ୍ରହୃଦୟ, ପଞ୍ଚବ୍ରହ୍ମ	ଅମୃତବିନ୍ଦୁ, ତେଜୋବିନ୍ଦୁ, ଅମୃତନାଦ, କ୍ଷୁରିକା, ଧାନବିନ୍ଦୁ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଯୋଗତତ୍ତ୍ୱ, ଯୋଗଶିଖା, ଯୋଗକୁଣ୍ଡଳିନୀ, ବରାହ
ଶୁକ୍ଳ ଯଜୁର୍ବେଦ	୧୮	ଇଶ, ବୃହଦାରଣ୍ୟକ	ସୁବାଲ, ମନ୍ତ୍ରିକ, ନିରାଲମ୍ବ, ପୈଙ୍ଗଲ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ମୁକ୍ତିକା	ଜୀବାଲ, ଭିକ୍ଷୁକ, ତୁରୀୟାତୀତ ଅବଧୂତ, ୟାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଶାବ୍- ୟାୟନୀୟ,	-	ତାରସାର	-	ଅଦ୍-ବୟ ତାରକ, ହଂସ, ତ୍ରିଶିଖ-ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମଣ୍ଡଳ-ବ୍ରାହ୍ମଣ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ଧ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	୩୨	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ,	ଆତ୍ମା, ସୂକ୍ଷ୍ମ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର	ଆଶ୍ୱମେଧ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରଂବ୍ରହ୍ମ,	ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ	ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ- ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୃୟଗ୍ରୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼	ଅଥର୍ବସିରସ, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଳ, ଶରଭ, ଭୃଗୁଜାବାଳ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବ ଶୀର୍ଷ	ଶାନ୍ତିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ
ସମୁଦାୟ	୧୦୮	୧୩	୨୧	୧୯	୮	୧୪	୧୩	୨୦

ପ୍ରୀୟ ପାଠକ,

ବିଭିନ୍ନ ସୂତ୍ରରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ତର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ଭୁଲ୍ କିମ୍ବା ତୃଟିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ଏହା କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କରଣ ଅଟେ । ଏହି ଉପନିଷଦ ସଂସ୍କରଣରେ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ "ଇଶାଦି ବିଂଶୋତ୍ତରଶତୋପନିଷଦଃ" ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତ ସାବଧାନ, ଓ ଯତ୍ନର ସହିତ ଓଡ଼ିଆରେ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଭୁଲ୍ ବା ତୃଟି ରହିଥାଇପାରେ, ଯଦି କିଛି ତୃଟି ରହିଯାଇଥାଏ, ତାହା ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ଜ୍ଞାନଲିପ୍ତ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ, ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୧୦.୦୯.୨୦୨୧

ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଓଡ଼ିଶା

ଶାକ୍ତ ଉପନିଷଦ

(Shaakta Upanishad)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ସରସ୍ୱତୀରହସ୍ୟ ଉପନିଷଦ

(SarasvatiRahasyopanishat / SarasvatiRahasya Upanishad)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଜିଲ୍ଲା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିଷଦ,

ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା

klpandajsg@gmail.com

ସରସ୍ୱତୀରହସ୍ୟୋପନିଷଦ୍ / ସରସ୍ୱତୀରହସ୍ୟ ଉପନିଷଦ

॥ ଅଥ ସରସ୍ୱତୀରହସ୍ୟୋପନିଷଦ୍ ॥

ପ୍ରତିୟୋଗିବିନିର୍ମୁକ୍ତବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟୋକଗୋଚରମ୍ ।

ଅଖଣ୍ଡନିର୍ବିକଳ୍ପଂ ତଦ୍ରାମଚନ୍ଦ୍ରପଦଂ ଭଜେ ॥

ଓଁ ବାଞ୍ଛେ ମନସି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା । ମନୋ ମେ ବାଚି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ।
ଆବିରାବୀର୍ମ ଏଧି । ବେଦସ୍ୟ ମ ଆଶୀର୍ଘ୍ନଃ । ଶୁତଂ ମେ ମା ପ୍ରହାସୀଃ ।
ଅନେନାଧୀତେନାହୋରାତ୍ରାନ୍ ସଂଦଧାମି । ଋତଂ ବଦିଷ୍ୟାମି । ସତ୍ୟଂ ବଦିଷ୍ୟାମି ।
ତନ୍ନାମବତୁ । ତଦ୍ବକ୍ତାରମବତୁ ।
ଅବତୁ ମାମ୍ । ଅବତୁ ବକ୍ତାରମ୍ । ଅବତୁ ବକ୍ତାରମ୍ ।
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥

ହରିଃ ଓଁ ॥ ଋଷୟୋ ହ ବୈ ଭଗବନ୍ତମାଶ୍ୱଲାୟନଂ ସଂପୂଜ୍ୟ
ପପ୍ରୁକ୍ଷୁଃ କେନୋପାୟେନ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନଂ ତତ୍ପଦାର୍ଥାବତ୍ତାପକମ୍ ।
ୟଦୁପାସନୟା ତତ୍ତ୍ୱଂ ଜାନାସି ଭଗବନ୍ମଦ ॥ ୧॥

ସରସ୍ୱତୀଦଶଶ୍ଳୋକ୍ୟା ସରତା ବୀଜମିଶ୍ରୟା ।
ସ୍ତୁତ୍ୱା ଜପ୍ତ୍ୱା ପରାଂ ସିଦ୍ଧିମଲଭଂ ମୁନିପୁଞ୍ଜବାଃ ॥ ୨॥

ଋଷୟ ଉବୁଃ ॥

କଥଂ ସାରସ୍ୱତପ୍ରାପ୍ତିଃ କେନ ଧ୍ୟାନେନ ସୁବ୍ରତ ।
ମହାସରସ୍ୱତୀ ଯେନ ତୁଷ୍ଟା ଭଗବତୀ ବଦ ॥ ୩॥

ସ ହୋବାଚାଶ୍ୱଲାୟନଃ । ଅସ୍ୟ ଶ୍ରୀସରସ୍ୱତୀଦଶଶ୍ଳୋକୀମହାମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ।
ଅହମାଶ୍ୱଲାୟନ ଋଷିଃ । ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦଃ । ଶ୍ରୀବାଗୀଶ୍ୱରୀ ଦେବତା ।
ୟଦ୍ବାଗିତି ବୀଜମ୍ । ଦେବୀଂ ବାଚମିତି ଶକ୍ତିଃ । ପ୍ରଣୋ ଦେବୀତି କୀଲକମ୍ ।
ବିନିୟୋଗସ୍ତତ୍-ପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥେ ।

ଶ୍ରଦ୍ଧା ମେଧା ପ୍ରଜ୍ଞା ଧାରଣା ବାଗ୍-ଦେବତା ମହାସରସ୍ୱତୀତ୍ୟେତୈରଙ୍ଗନାସଃ ॥
ନୀହାରହାରଘନସାରସ୍ୱଧାକରାତ୍ମାଂ କଲ୍ୟାଣଦାଂ କନକଚମ୍ପକଦାମଭୂଷାମ୍ ।
ଉତ୍କୁଳ୍ପୀନକୁଚକୁମ୍ଭମନୋହରାଙ୍ଗୀଂ ବାଣୀଂ ନମାମି ମନସା ବଚସା ବିଭୂତୈଃ ॥ ୧॥

ଓଁ ପ୍ରଣୋ ଦେବୀତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଭରଦ୍ୱାଜ ଋଷିଃ । ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦଃ ।
ଶ୍ରୀସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । ପ୍ରଣବେନ ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ । ଇଷ୍ଟାର୍ଥେ ବିନିୟୋଗଃ ।
ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ॥

ୟା ବେଦାନ୍ତାର୍ଥତତ୍ତ୍ୱେକସ୍ୱରୂପା ପରମାର୍ଥତଃ ।
ନାମରୂପାତ୍ମନା ବ୍ୟକ୍ତା ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ॥
ଓଁ ପ୍ରଣୋ ଦେବୀ ସରସ୍ୱତୀ ବାଜେଭିର୍ବାଜିନୀବତୀ ।
ଧୀନାମବିଦ୍ରାବତୁ ॥ ୧॥

ଆ ନୋ ଦିବ ଇତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଅତ୍ରିରୂଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦଃ ।
ସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । ହ୍ରୀମିତି ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ । ଇଷ୍ଟାର୍ଥେ ବିନିୟୋଗଃ ।
ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ॥

ୟା ସାଞ୍ଜୋପାଙ୍ଗବେଦେଷୁ ଚତୁର୍ଥେକୈବ ଗୀୟତେ ।
ଅଦ୍ୱୈତା ବ୍ରହ୍ମଣଃ ଶକ୍ତିଃ ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ॥
ହ୍ରୀଂ ଆ ନୋ ଦିବୋ ବୃହତଃ ପର୍ବତାଦା ସରସ୍ୱତୀ ଯଜ୍ଞତାଗଂତୁ ଯଜ୍ଞମ୍ ।
ହବଂ ଦେବୀ ଜୁଜୁଷାଣା ଘୃତାତୀ ଶଗ୍ନାଂ ନୋ ବାଚାମୁଗତୀ ଶୁଣୋତୁ ॥ ୨॥

ପାବକା ନ ଇତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ମଧୁଚ୍ଛନ୍ଦ ଋଷିଃ । ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦଃ ।
ସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । ଶ୍ରୀମିତି ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ ।
ଇଷ୍ଟାର୍ଥେ ବିନିୟୋଗଃ । ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ॥
ୟା ବର୍ଣ୍ଣପଦବାକ୍ୟାର୍ଥସ୍ୱରୂପେଣୈବ ବର୍ତ୍ତତେ ।
ଅନାଦିନିଧନାନନ୍ତା ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ॥
ଶ୍ରୀଂ ପାବକା ନଃ ସରସ୍ୱତୀ ବାଜେଭିର୍ବାଜିନୀବତୀ ।
ୟଞ୍ଜଂ ବଷ୍ଟୁ ଧିୟା ବସୁଃ ॥ ୩॥

ଚୋଦୟିତ୍ରୀତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ମଧୁଚ୍ଛନ୍ଦ ଋଷିଃ । ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦଃ ।
ସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । ବୃମିତି ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ । ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ॥
ଅଧ୍ୟାତ୍ମମଧିଦୈବଂ ଚ ଦେବାନାଂ ସମ୍ୟଗୀଶ୍ୱରୀ ।
ପ୍ରତ୍ୟଗାସ୍ତେ ବଦନ୍ତୀ ଯା ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ॥
ବୃଂ ଚୋଦୟିତ୍ରୀ ସୁନୃତାନାଂ ଚେତନ୍ତୀ ସୁମତୀନାମ୍ ।
ୟଞ୍ଜଂ ଦଧେ ସରସ୍ୱତୀ ॥ ୪॥

ମହୋ ଅର୍ଣ୍ଣ ଇତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ମଧୁଚ୍ଛନ୍ଦ ଋଷିଃ । ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦଃ ।
ସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । ସୌରିତି ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ । ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ।
ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମ୍ୟାତ୍ମନା ବିଶ୍ୱଂ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟଂ ଯା ନିୟୁଚ୍ଛତି ।
ରୁଦ୍ରାଦିତ୍ୟାଦିରୂପସ୍ତା ଯସ୍ୟାମାବେଶ୍ୟ ତାଂ ପୁନଃ ।
ଧ୍ୟାୟନ୍ତି ସର୍ବରୂପୈକା ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ।
ସୌଃ ମହୋ ଅର୍ଣ୍ଣଃ ସରସ୍ୱତୀ ପ୍ରଚେତୟତି କେତୁନା ।
ଧିୟୋ ବିଶ୍ୱା ବିରାଜତି ॥ ୫॥

ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ବାଗିତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଉଚ୍ୟତ୍ତ ରଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦଃ ।
 ସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । ଐମିତି ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ । ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ।
 ଯା ପ୍ରତ୍ୟଗ୍-ଦୃଷ୍ଟିର୍ଭିର୍ଜୀବୈର୍ବ୍ୟଜ୍ୟମାନାଃ ନୁଭୁୟତେ ।
 ବ୍ୟାପିନୀ ଜ୍ଞପ୍ତିରୁପେକା ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ॥
 ଐଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ବାକ୍ ପରିମିତା ପଦାନି ତାନି ବିଦୁର୍ବ୍ରାହ୍ମଣା ଯେ ମନୀଷିଣଃ ।
 ଗୁହ୍ୟା ବ୍ରୀଣି ନିହିତା ନେଙ୍ଗୟନ୍ତି ତୁରୀୟଂ ବାଚୋ ମନୁଷ୍ୟା ବଦନ୍ତି ॥ ୭॥

ୟଦ୍ବାଗ୍‌ଦନ୍ତୀତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଭାର୍ଗବ ରଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦଃ ।
 ସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । କ୍ଳୀମିତି ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ । ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ।
 ନାମଜାତ୍ୟାଦିଭିର୍ଭେଦୈରଷ୍ଟ୍ୟା ଯା ବିକଳ୍ପିତା ।
 ନିର୍ବିକଳ୍ପାତ୍ମନା ବ୍ୟକ୍ତା ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ॥
 କ୍ଳୀଂ ଯଦ୍ବାଗ୍‌ଦନ୍ତ୍ୟବିଚେତନାନି ରାଷ୍ଟ୍ରୀ ଦେବାନାଂ ନିଷସାଦ ମନ୍ତ୍ରା ।
 ଚତସ୍ର ଉର୍ଜଂ ଦୁଦୁହେ ପୟାଂସି କୁ ସ୍ୱିଦସ୍ୟାଃ ପରମଂ ଜଗାମ ॥ ୭॥

ଦେବୀଂ ବାଚମିତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଭାର୍ଗବ ରଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦଃ ।
 ସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । ସୌରିତି ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ । ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ॥
 ବ୍ୟକ୍ତାବ୍ୟକ୍ତଗିରଃ ସର୍ବେ ବେଦାଦ୍ୟା ବ୍ୟାହରନ୍ତି ଯାମ୍ ।
 ସର୍ବକାମଦୁଧା ଧେନୁଃ ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ॥
 ସୌଃ ଦେବୀଂ ବାଚମଜନୟନ୍ତ ଦେବାସ୍ତାଂ ବିଶ୍ୱରୂପାଃ ପଶବୋ ବଦନ୍ତି ।
 ସା ନୋ ମନ୍ତ୍ରେଷମୂର୍ଜଂ ଦୁହାନା ଧେନୁର୍ବାଗସ୍ଥାନୁପ ସୁଷ୍ଟୁତୈତୁ ॥ ୮॥

ଉତ ତ୍ୱ ଇତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ବୃହସ୍ପତିରୂଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦଃ ।
 ସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । ସମିତି ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ । ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ।
 ଯାଂ ବିଦିତ୍ୱାଃ ଖିଲଂ ବନ୍ଧଂ ନିର୍ମଥ୍ୟାଖିଲବର୍ତ୍ତନା ।
 ଯୋଗୀ ଯାତି ପରଂ ସ୍ଥାନଂ ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ॥

ସଂ ଉତ ଦ୍ୱଃ ପଶ୍ୟନ୍ ଦଦର୍ଶ ବାତମୁତ ଦ୍ୱଃ ଶୁଶ୍ରୁନ୍ ଶୁଶ୍ରୋତ୍ୟେନାମ୍ ।
ଉତୋ ଦୁସ୍ତୈ ତନ୍ମଂ ୧ ବିସସ୍ତେ ଜାୟେବ ପତ୍ୟ ଉଗତୀ ସୁବାସାଃ ॥ ୯॥

ଅମ୍ନିତମ ଇତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଗୃହମଦ ରଷିଃ । ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍ ଛନ୍ଦଃ ।
ସରସ୍ୱତୀ ଦେବତା । ଐମିତି ବୀଜଶକ୍ତିଃ କୀଲକମ୍ । ମନ୍ତ୍ରେଣ ନ୍ୟାସଃ ।
ନାମରୂପାତ୍ମକଂ ସର୍ବଂ ଯୁସ୍ୟାମାବେଶ୍ୟ ତାଂ ପୁନଃ ।
ଧ୍ୟାୟନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମରୂପେକା ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ୱତୀ ॥
ଐଂ ଅମ୍ନିତମେ ନଦୀତମେ ଦେବିତମେ ସରସ୍ୱତୀ ।
ଅପ୍ରଶସ୍ତା ଇବ ସ୍ଥସି ପ୍ରଶସ୍ତିମମ୍ ନୟାସି ॥ ୧୦॥

ଚତୁର୍ମୁଖମୁଖାମ୍ଭୋଜବନହଂସବଧୂର୍ମମ ।
ମାନସେ ରମତାଂ ନିତ୍ୟଂ ସର୍ବଶୁକ୍ଳା ସରସ୍ୱତୀ ॥ ୧॥

ନମସ୍ତେ ଶାରଦେ ଦେବି କାଶ୍ମୀରପୁରବାସିନି ।
ତ୍ୱାମହଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେ ନିତ୍ୟଂ ବିଦ୍ୟାଦାନଂ ତ ଦେହି ମେ ॥ ୨॥

ଅକ୍ଷସୂତ୍ରାଙ୍କୁଶଧରା ପାଶପୁସ୍ତକଧାରିଣୀ ।
ମୁକ୍ତାହାରସମାୟୁକ୍ତା ବାଚି ତିଷ୍ଠତୁ ମେ ସଦା ॥ ୩॥

କମ୍ପୁକଣ୍ଠୀ ସୁତାମ୍ରୋଷ୍ଠୀ ସର୍ବାଭରଣଭୂଷିତା ।
ମହାସରସ୍ୱତୀ ଦେବୀ ଜିହ୍ୱାଗ୍ରେ ସଂନିବିଶ୍ୟତାମ୍ ॥ ୪॥

ୟା ଶ୍ରଦ୍ଧା ଧାରଣା ମେଧା ବାଗ୍-ଦେବୀ ବିଧିବଲ୍ଲଭା ।
ଭକ୍ତଜିହ୍ୱାଗ୍ରସଦନା ଶମାଦିଗୁଣଦାୟିନୀ ॥ ୫॥

ନମାମି ଯୁମିନୀନାଥଲେଖାଲଂକୃତକୁନ୍ତଳାମ୍ ।
ଭବାନୀଂ ଭବସଂତାପନିର୍ବାପଣସୁଧାନଦୀମ୍ ॥ ୬॥

ୟଃ କବିତ୍ୱଂ ନିରାତଙ୍କଂ ଭୁକ୍ତିମୁକ୍ତୀ ଚ ବାଞ୍ଛତି ।
ସୋଽଭ୍ୟର୍ତ୍ତେନାଂ ଦଶଶ୍ଳୋକା ନିତ୍ୟଂ ସ୍ତ୍ରୋତି ସରସ୍ୱତୀମ୍ ॥ ୭॥

ତସ୍ୟୈବଂ ସୁବତୋ ନିତ୍ୟଂ ସମଭ୍ୟର୍ତ୍ତ୍ୟ ସରସ୍ୱତୀମ୍ ।
ଭକ୍ତିଶ୍ରଦ୍ଧାଭିଯୁକ୍ତସ୍ୟ ଷଷ୍ଠାସାତ୍-ପ୍ରତ୍ୟୟୋ ଭବେତ୍ ॥ ୮॥

ତତଃ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ବାଣୀ ସ୍ୱେଚ୍ଛୟା ଲଳିତାକ୍ଷରା ।
ଗଦ୍ୟପଦ୍ୟାଦ୍ଭୁକ୍ତିଃ ଶବ୍ଦେରପ୍ରମେୟୈର୍ବିବକ୍ଷିତୈଃ ॥ ୯॥

ଅଶ୍ରୁତୋ ବୁଧ୍ୟତେ ଗ୍ରନ୍ଥଃ ପ୍ରାୟଃ ସାରସ୍ୱତଃ କବିଃ ।
ଇତ୍ୟେବଂ ନିଶ୍ଚୟଂ ବିପ୍ରାଃ ସା ହୋବାଚ ସରସ୍ୱତୀ ॥ ୧୦॥

ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ମୟା ଲବ୍ଧ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଣୈବ ସନାତନୀ ।
ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱଂ ମେ ସଦା ନିତ୍ୟଂ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦରୂପତଃ ॥ ୧୧॥

ପ୍ରକୃତିତ୍ୱଂ ତତଃ ସୃଷ୍ଟଂ ସତ୍ତ୍ୱାଦିଗୁଣସାମ୍ୟତଃ ।
ସତ୍ୟମାଭାତି ଚିହ୍ନାୟା ଦର୍ପଣେ ପ୍ରତିବିମ୍ବବତ୍ ॥ ୧୨॥

ତେନ ଚିତ୍-ପ୍ରତିବିମ୍ବେନ ତ୍ରିବିଧା ଭାତି ସା ପୁନଃ ।
ପ୍ରକୃତ୍ୟବଚ୍ଛିନ୍ନତୟା ପୁରୁଷତ୍ୱଂ ପୁନଶ୍ଚ ତେ ॥ ୧୩॥

ଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱପ୍ରଧାନାୟାଂ ମାୟାୟାଂ ବିମ୍ବିତୋ ହ୍ୟଜଃ ।
ସତ୍ତ୍ୱପ୍ରଧାନା ପ୍ରକୃତିର୍ମାୟୋତି ପ୍ରତିପାଦ୍ୟତେ ॥ ୧୪॥

ସା ମାୟା ସୁବଶୋପାୟିଃ ସର୍ବଜ୍ଞସ୍ୟେଶ୍ୱରସ୍ୟ ହି ।
ବଶ୍ୟମାୟୁତ୍ୱମେକତ୍ୱଂ ସର୍ବଜ୍ଞତ୍ୱଂ ଚ ତସ୍ୟ ତୁ ॥ ୧୫॥

ସାତ୍ତ୍ୱିକତ୍ୱାସ୍ତ୍ରମଷ୍ଟିତ୍ୱାସ୍ତ୍ରାକ୍ଷିତ୍ୱାଜ୍ଞଗତାମପି ।
ଜଗନ୍ନର୍ତ୍ତମକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱଂ ବା ଚାନ୍ୟଥା କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱମୀଶତେ ॥ ୧୭॥

ୟଃ ସ ଇଶ୍ୱର ଇତ୍ୟୁକ୍ତଃ ସର୍ବଜ୍ଞତ୍ୱାଦିଭିର୍ଗୁଣୈଃ ।
ଶକ୍ତିଦ୍ୱୟଂ ହି ମାୟାୟା ବିକ୍ଷେପାବୃତ୍ତିରୂପକମ୍ ॥ ୧୭॥

ବିକ୍ଷେପଶକ୍ତିଲିଙ୍ଗାଦି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଂ ଜଗସୃଜେତ୍ ।
ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱଗ୍-ଦୃଶ୍ୟୟୋର୍ଭେଦଂ ବହିଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମସର୍ଗୟୋଃ ॥ ୧୮॥

ଆବୃଣୋତ୍ୟପରା ଶକ୍ତିଃ ସା ସଂସାରସ୍ୟ କାରଣମ୍ ।
ସାକ୍ଷିଣଃ ପୁରତୋ ଭାତଂ ଲିଙ୍ଗଦେହେନ ସଂଯୁତମ୍ ॥ ୧୯॥

ଚିତିଚ୍ଛାୟାସମାବେଶାଜ୍ଞୀବଃ ସ୍ୟାଦ୍ୱ୍ୟାବହାରିକଃ ।
ଅସ୍ୟ ଜୀବତ୍ୱମାରୋପାସ୍ତ୍ରାକ୍ଷିଣ୍ୟପ୍ୟବଭାସତେ ॥ ୨୦॥

ଆବୃତୌ ତୁ ବିନଷ୍ଟାୟାଂ ଭେଦେ ଭାତେଽପୟାତି ତତ୍ ।
ତଥା ସର୍ଗବ୍ରହ୍ମଣୋଷ୍ଠ ଭେଦମାବୃତ୍ୟ ତିଷ୍ଠତି ॥ ୨୧॥

ୟା ଶକ୍ତିସ୍ତଦ୍ୱିଶାଦ୍-ବ୍ରହ୍ମ ବିକୃତତ୍ୱେନ ଭାସତେ ।
ଅତ୍ରାପ୍ୟାବୃତିନାଶେନ ବିଭାତି ବ୍ରହ୍ମସର୍ଗୟୋଃ ॥ ୨୨॥

ଭେଦସ୍ତୟୋର୍ବିକାରଃ ସ୍ୟାସୂର୍ଗେ ନ ବ୍ରହ୍ମଣି କୃତିତ୍ ।
ଅସ୍ତ୍ରି ଭାତି ପ୍ରିୟଂ ରୂପଂ ନାମ ଚେତ୍ୟଂଶପଞ୍ଚକମ୍ ॥ ୨୩॥

ଆଦ୍ୟତ୍ରୟଂ ବ୍ରହ୍ମରୂପଂ ଜଗଦ୍ୱୂପଂ ତତୋ ଦ୍ୱୟମ୍ ।
ଅପେକ୍ଷ୍ୟ ନାମରୂପ ଦ୍ୱେ ସଜ୍ଜିଦାନନ୍ଦତପୁରଃ ॥ ୨୪॥

ସମାପିଂ ସର୍ବଦା କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ଭୟେ ବାଥ ବା ବହିଃ ।
ସବିକଳ୍ମେ ନିର୍ବିକଳ୍ମଃ ସମାପିର୍ଦ୍ଧିବିଧୋ ହୃଦି ॥ ୨୫॥

ଦୃଶ୍ୟଶବ୍ଦାନୁଭେଦେନ ସ ବିକଳ୍ମଃ ପୁନର୍ଦ୍ଧିଧା ।
କାମାଦ୍ୟାଶ୍ଚିତ୍ତଗା ଦୃଶ୍ୟାସ୍ତ୍ରାସ୍ତିତ୍ୱେନ ଚେତନମ୍ ॥ ୨୬॥

ଧ୍ୟାୟେଦ୍ଦୃଶ୍ୟାନୁବିଚ୍ଛୋଃୟଂ ସମାପିଃ ସବିକଳ୍ମକଃ ।
ଅସଙ୍ଗଃ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଃ ସ୍ୱପ୍ରଭୋ ଦ୍ୱୈତବର୍ଜିତଃ ॥ ୨୭ ॥

ଅସ୍ଥାତିଶବ୍ଦବିଚ୍ଛୋଃୟଂ ସମାପିଃ ସବିକଳ୍ମକଃ ।
ସ୍ୱାନୁଭୂତିରସାବେଶାଦ୍ଦୃଶ୍ୟଶବ୍ଦାଦ୍ୟପେକ୍ଷିତୁଃ ॥ ୨୮॥

ନିର୍ବିକଳ୍ମଃ ସମାପିଃ ସ୍ୟାନ୍ନିବାତସ୍ଥିତଦୀପବତ୍ ।
ହୃଦୀବ ବାହ୍ୟଦେଶୋଽପି ଯସ୍ମିନ୍-କସ୍ମିନ୍ ଶ୍ଚ ବସୁନି ॥ ୨୯॥

ସମାପିରାଦ୍ୟସନ୍ନାତ୍ରାନ୍ନାମରୂପପୃଥକ୍ୱୃତଃ ।
ସ୍ତବ୍ଧୀଭାବୋ ରସାସ୍ୱାଦାତ୍ମତୀୟଃ ପୂର୍ବବନ୍ନତଃ ॥ ୩୦॥

ଏତୈଃ ସମାପିଭିଃ ଷଡ୍ଭିନ୍ୟେକ୍ତାଳଂ ନିରନ୍ତରମ୍ ।
ଦେହାଭିମାନେ ଗଲିତେ ବିଜ୍ଞାତେ ପରମାତ୍ମନି ।
ୟତ୍ର ଯତ୍ର ମନୋ ଯାତି ତତ୍ର ତତ୍ର ପରାମୃତମ୍ ॥ ୩୧॥

ଭିଦ୍ୟତେ ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥିକ୍ଷିଦ୍ୟନ୍ତେ ସର୍ବସଂଶୟଃ ।
କ୍ଷୀୟନ୍ତେ ଚାସ୍ୟ କର୍ମାଣି ତସ୍ମିନ୍ନୃଷ୍ଟେ ପରାବରେ ॥ ୩୨॥

ମୟି ଜୀବତ୍ୱମୀଶତ୍ୱଂ କଳ୍ପିତଂ ବସୁତୋ ନହି ।
ଇତି ଯସ୍ମୁ ବିଜାନାତି ସ ମୁକ୍ତୋ ନାତ୍ର ସଂଶୟଃ ॥ ୩୩॥
ଇତ୍ୟୁପନିଷତ୍ ॥

॥ ହରିଃ ଓଁ ତସ୍ମତ୍ ॥

ଓଁ ବାଞ୍ଛେ ମନସି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା । ମନୋ ମେ ବାଚି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ।
ଆବିରାବୀର୍ମ ଏଧି । ବେଦସ୍ୟ ମ ଆଶୀର୍ଘ୍ନଃ । ଶୁଭଂ ମେ ମା ପ୍ରଦାସୀଃ ।
ଅନେନାଧୀତେନାହୋରାତ୍ରାନ୍ ସଂଦଧାମି । ଋତଂ ବଦିଷ୍ୟାମି । ସତ୍ୟଂ ବଦିଷ୍ୟାମି ।
ତନ୍ନାମବତୁ । ତଦ୍ଭକ୍ତାରମବତୁ ।
ଅବତୁ ମାମ୍ । ଅବତୁ ବକ୍ତାରମ୍ । ଅବତୁ ବକ୍ତାରମ୍ ।
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥

॥ ଇତି ସରସ୍ୱତୀରହସ୍ୟୋପନିଷତ୍ସମାପ୍ତା ॥

